

IDÉSKOLOR FÖR MÅNGFALD

– ATT SPRIDA GODA IDÉER OCH FÖRBÄTTRINGSPROCESSER

MYNDIGHETEN FÖR
SKOLUTVECKLING

FÖRORD

Detta stödmaterial har tillkommit för att stödja förskolor och skolor som vill dela med sig av sitt framgångrika arbete till andra. Idéskolor för mångfald är förskolor och skolor som fungerar som lärande exempel i arbetet med barn och ungdomar i områden präglade av mångfald, och en del av myndighetens mångfaldssatsning under perioden 2004–2008.

Stödmaterialiet vill ge inspiration till skolor som vill lära av varandra. De förskolor och skolor som deltagit har satt fokus på sin egen utvecklingsprocess för att bli skickliga på att sprida sina erfarenheter och kunskaper. Det ger också handfasta råd till er som vill bygga upp eller förbättra hur ni tar emot besökare på er förskola eller skola.

Två av de idag sjuttio Idéskolorna för mångfald ger sin bild av hur de lyckats med att möta andra förskolor och skolor i ett gemensamt lärande.

Materialet har skrivits av fil dr Ulf Blossing, Karlstads Universitet på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling. Undervisningsråd vid myndighetens enheter i Växjö, Göteborg, Karlstad, Stockholm och Sundsvall har arbetat med projektet och varit idéskolornas kontaktpersoner under projektiden.

Kjell Hedwall
Avdelningschef

Karin Hedlund
Undervisningsråd

IDÉSKOLOR FÖR MÅNGFALD – ATT SPRIDA GODA IDÉER OCH FÖRBÄTTRINGSPROCESSER

Idéskolor för mångfald handlar om skolor som tar sig an uppdraget att sprida goda idéer om mångfaldsarbete till andra skolor. Att verka som lärare i skolor med barn och ungdomar som kommer från många olika kulturella bakgrunder är spännande och utmanande. Genom ungdomarna får lärarna tillgång till en skatt av erfarenheter och kunskaper som kan berika livet i förskolan och skolan. Men det är också en utmaning. En interkulturell gemenskap innehåller också en hel del spänningar som kan utgöra en källa till utvecklingskraft – men som också kan verka slitande på umgänget och kunskapandet.

När det interkulturella samlivet kallar på uppmärksamhet, när ”någonting måste göras” för att unga och vuxna ska må bättre i skolan och för att barnens och elevernas lärande ska stärkas, behöver lärare gå samman för att påbörja en förbättringsprocess. Det här skedet kan många gånger vara uppfyllt av samtal mellan lärare där de återkommer till upplevelser av det slitsamma, det som inte fungerar.

För att komma vidare kan det vara fruktbart att besöka en annan förskola eller skola som har stått inför liknande problem och som kan berätta om sina erfarenheter. Här kan skolan få praktiska råd som rätt så snabbt går att omsätta i verksamheten.

Det händer att all personal på en skola besöker en annan skola, men vanligare är att några lärare som utgör en arbetsgrupp för förbättringsarbetet genomför besöket. Arbetsgruppen kan utgöra en tillfälligt sammansatt grupp av intresserade lärare från skolan. I bästa fall utgör arbetsgruppen en del av skolans utvecklingsorganisation – kanske en del av ”utvecklingsgruppen”. Arbetsgruppen har en viktig uppgift att efter besöket på idéskolan föra tillbaka de erfarenheter de har fått ta del av till sin egen skola och verka för att skolförbättring kommer till stånd.

För idéskolan gäller det att organisera besöket så att det på bästa sätt främjar arbetsgruppens förmåga att klara av sin uppgift. Det innebär att idéskolan förutom att presentera den egna verksamheten och hur man praktiskt arbetar med barnen/eleverna när det gäller mångfald också behöver ägna en del uppmärksamhet åt att berätta om hur förbättringsarbetet har förlöpt. Vidare behöver idéskolan föra ett samtal med arbetsgruppen om hur den besökande förskolans eller skolans förutsättningar ser ut när det gäller att driva ett förbättringsarbete – vilken grad av självförnyande förmåga skolan äger.

SKOLORS SJÄLVFÖRNYANDE FÖRMÅGA

En del förskolor och skolor har redan utvecklat en självförnyande förmåga och har en tydlig struktur för hur de ska gripa sig an brister i verksamheten. Skolor skiljer sig åt när det handlar om att på egen hand söka sig fram till praktiska lösningar på de problem som uppkommer.

Å ena sidan har vi skolor som uppträder professionellt i betydelsen att lärare där samverkar för att finna lösningar på såväl gemensamma som enskilda lärares problem. Å andra sidan har vi skolor med en särboliknande gemenskap där lärare var för sig, eller i små grupper, tragglar sig fram med mer eller mindre lyckade förbättringsförsök utan att dra lärdom av de erfarenheter andra på skolan har.

Från den samlade kunskapen om skolförbättring kan förskolor och skolor lära en hel del om hur förbättringsprocesser kan se ut och främjas. När skolor hamnar i en situation där barnens och elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling inte kan säkras blir de naturligt fokuserade på måluppfyllelsen och kanske missar att medlet för att nå dit till stor del handlar om att förbättra de vuxnas samarbete på skolan. Det handlar om ett samarbete för att utveckla hela skolan.

En utveckling av hela förskolan/skolan – skolutveckling – fokuserar

- den dagliga verksamheten
- barnen/eleverna
- lärandet
- kontinuerlig utveckling av praxis
- balansen mellan det individuella och kollektiva.

Ett sätt att hantera problem är att uppfatta dem isolerade från den dagliga verksamheten eller som orsakade av särskilda omständigheter som man inte rår på. Så kan visserligen vara fallet, men många gånger är det mer fruktbart att förstå dem på vilket sätt de är kopplade till den dagliga verksamheten.

Den dagliga verksamheten handlar om umgänget mellan lärare och barn/elever. En grundläggande fråga rör därför på vilket sätt praxis, rutinerna,

för arbetsumgänget mellan dem kan förbättras. Det gäller exempelvis arbetsformer, inflytande och på vilket sätt barnens och elevernas kunskapsutveckling och prestationer kartläggs.

Skolor som har en god självförnyande förmåga visar sig satsa på kollektiva inslag där alla på skolan deltar, men också på riktad kompetensutveckling för enskilda individer. De kollektiva inslagen handlar om att lära sig

- att utveckla en problemlösande kapacitet och förmåga att tackla nya krav – ”lära att lära”
- att finna fram till nya visioner och nya mål
- att finna medlen för att nå dessa mål och gå till handling.

Att lära att lära betyder att man håller uppmärksamhet på vilka typer av processer, exempelvis samtal som förekommer; inventerande samtal, lärande samtal, problemlösande samtal eller kanske perspektivorienterade samtal. De här slagen av samtal angriper problemet från lite olika håll och kan behöva följa varandra i en konsekvent ordning. Andra slags samtal kan mer vara inriktade på kollegornas upplevelser och vara stödjande, handledande, förstående eller utmanande.

Förskolor och skolor som har en god självförnyande förmåga och som kan betraktas som professionella när det gäller att driva ett förbättringsarbete har ett fokus på såväl innehåll som process. Skolor som genomsyras av en sårbo-kultur visar sig ha svårigheter att fokusera på den gemensamma processen. I det läget är det bra om idéskolan vid besöket kan hjälpa arbetsgruppen med att se hur den självförnyande förmågan ser ut på deras skola så att man ger gruppen förutsättningar för att vid hemkomsten också stärka förbättringsprocessen. En aldrig så bra mångfaldsidé gör lite nytta om den inte sprids bland lärarna så att hela skolan med dess barn och elever utvecklas.

Som idéskola behöver man också känna till en del om hur en tillfällig arbetsgrupp kan fungera, vilka som är dess fördelar och nackdelar.

DEN TILLFÄLLIGA ARBETSGRUPPEN

Idéskoletanken bygger på en lång tradition när det gäller spridning av pedagogiska idéer, de så kallade studiebesöken. Studiebesök är ett mycket populärt sätt att skaffa sig kunskap om hur den egna verksamheten kan förbättras.

Studiebesökens styrka är att lärare kan diskutera och observera problem, lösningar och tillämpningar i sitt rätta sammanhang – i ett skolsammanhang där barn och elever samt lärare innehar huvudrollerna. Men det finns också problem med studiebesök. Även om de sker i ett skolsammanhang kan förutsättningarna vara så pass olika på den egna skolan att det blir svårt för den besökande förskolan eller skolan att anpassa idéerna.

Vidare är det så att när skolor gör studiebesök så skickar de oftast en grupp som får till uppgift att hämta in kunskap och förmedla den till kollegorna vid hemkomsten. I forskningslitteraturen kallar man den här gruppen för den temporära eller tillfälliga arbetsgruppen. Den tillfälliga arbetsgruppen frigörs från moderorganisationen, hemskolan, med en särskild uppgift att skapa lösningar på ett problem.

Den stora fördelen med den tillfälliga arbetsgruppen är just att när den frigörs från moderorganisationen kommer inte de interna normerna att verka lika starkt. Den tillfälliga arbetsgruppen kan för det mesta känna sig mer fri i sitt tänkande. Det kreativa utrymmet blir större. Men det finns också svårigheter man behöver hantera, som

- en orimlig målsättning
- ett för stort idé-inflöde
- bristande processfärdigheter
- främlingskap
- kopplingsbrister mellan den tillfälliga gruppen och moderorganisationen.

”Frigjordheten” kan skapa ett mycket positivt engagemang inför det kommande arbetet. Det kan leda till att gruppen, eggad av uppgiften och av varandra, sätter mål för sitt arbete som inte är rimliga i förhållande till förutsättningarna. Det kan vara mål som handlar om att gruppen skulle behöva mer tid än vad man egentligen har för sitt arbete. Det kan också handla om att man sätter mål för arbetet som inte är rimligt i förhållande till moderorganisationen, som inte tar hänsyn till vart skolan kan nå i förhållande till den kultur som råder där.

Det eventuellt starka engagemanget kan leda till att gruppen får svårt att avgränsa sitt arbete. Man har så många ”bra” idéer att denna inventering i stället för att vara en tillgång, leder till överbelastning av gruppens förmåga att hantera alla goda idéer. Idé-inflödet blir helt enkelt alltför stort.

Goda processfärdigheter i gruppen skulle kunna hantera målsättnings- och idé-inflödes-problematiken. Processfärdigheter handlar om skapa en struktur och en tydlighet i arbetet. En samtalsstruktur i den här typen av arbetsgrupp kan börja med

- klarläggande av uppdraget och dess förutsättningar
- gå vidare med en idéinventering
- fortsätta med en fördjupningsfas
- för att därefter utarbeta lösningsförslag
- förbereda för återkoppling
- genomföra återkoppling till hemskolan.

Den första delen – klarläggandet – är en slags introduktionsfas där den uppgift som arbetsgruppen har fått behöver utredas. Vidare behöver förutsättningar vad gäller exempelvis tid och resurser som gruppen har tilldelats redovisas. Därefter kan en inventering göras över hur man kan gå tillväga i gruppen och vilka idéer på lösningar som kan vara tänkbara. Inventeringen följs av en fas där arbetsgruppen hämtar in mer kunskap kring de idéer de har tagit fram. Det är i det här läget som gruppen kanske bestämmer sig för att göra ett studiebesök. När arbetsgruppen inhämtat kunskap behöver de sedan bearbeta den för att passa in på den egna förskolan eller skolan.

Hur sedan gruppens arbete ska presenteras, för kollegorna på förskolan eller skolan, är ett arbete i sig. Förberedelser för återkopplingen är en viktig del när det gäller den interna spridningen av arbetet på den egna skolan. Här behöver arbetsgruppen ta hänsyn till vilken kultur som råder på skolan och välja en lämplig strategi. Det kan vara klokt att påminna sig att om man inte har kommunicerat gruppens arbete till kollegorna under tiden, behöver man vanligtvis gå försiktigt och grundligt fram. Kollegorna behöver introduceras i förslagen och få möjlighet att bearbeta sin egen förståelse av dem. Om gruppen har fått till uppgift att också klara av återkopplingen så blir själva genomförandet den sista delen i gruppens arbete.

Ett väl genomtänkt återkopplingsarbete kan också förebygga det främlingskap som den tillfälliga gruppens medlemmar annars kan råka ut för. Om den tillfälliga arbetsgruppen blir kvar i den egna positiva andan och inte betänker att den känslan förmodligen är kopplad till gruppklimatet och inte idén i sig, kan det vara lätt att känna sig som en främling bland de egna kollegorna när

de kanske inte reagerar med samma självklara entusiasm. Kopplingsbrister till moderorganisationen är den tillfälliga arbetsgruppens baksida. Syftet med den tillfälliga arbetsgruppen är just att koppla lös den för att den ska kunna arbeta fritt från moderorganisationen, likväl ska en återkoppling ske varför det behöver planeras för hur den ska komma till stånd.

Erfarenheter från Albatrossprojektet

Mellan 1996 och 1999 pågick Albatrossprojektet. Här deltog 25 grund- och gymnasieskolor i ett nätverksarbete. Skolorna var indelade i fem grupper med två till fyra representanter från varje skola. Grupperna besökte varandras skolor för att ta del av de erfarenheter man hade gjort när det gällde att driva förbättringsarbete, särskilt med inriktning på att utveckla lärarrollen till att bli mer handledande och att utveckla självstyrande arbetslag.

Grupperna fungerade som tillfälliga arbetsgrupper som var frikopplade från sina hemskolor för att delta i nätverket. Hur fungerade detta nätverk när det gällde målsättandet och idé-inflödet? Och vilka färdigheter hade man att i gruppen styra arbetsprocessen? Hur fungerade kopplingen mellan arbetsgrupperna och de egna skolorna?

Något orimligt målsättande eller ett för stort inflöde av idéer verkade inte förekomma i den nätverksgrupp som undersöktes med hjälp av observationer och intervjuer. Snarare var det så att deltagarna hade få förväntningar på nätverksarbetet. I gruppen hade man kommit överens om att granska varandras utvecklingsplaner. Någon sådan granskning skedde emellertid i mycket liten utsträckning. En förklaring kan vara bristande processfärdigheter, det vill säga att man inte hade klart för sig vilka steg som kan ingå i en sådan granskning. Bristande processfärdigheter kan också förklara varför man mestadels höll sig till en rätt så enkel modell för samarbete där deltagarna utbytte tips och idéer.

Nätverksmedlemmarna berättade att de inte diskuterade organiseringen av nätverksträffarna med varandra, att det uppstod ett slags ”behagfullt klimat” som gjorde det svårt att framföra kritik. I nätverket deltog skolledarna och de kom gärna att dominera samtalen, vilket också gjorde att samtalen oftare kom att handla skoladministrativa spörsmål än om klassrumsnära frågor.

Kopplingsbristerna var uppenbara. Förberedelser och efterbearbetningar av nätverksträffarna skedde främst av skolledningen och projektledningen, vilket ledde till att nätverksarbetet hade störst betydelse för just nätverksdeltagarna och för deras eget lärararbete.

Nätverksdeltagarna upplevde arbetet värdefullt på det viset att de knöt kontakter med andra lärare som var intresserade av liknande utvecklingsarbeten. I dessa kontakter skedde ett idéutbyte. Vidare uttryckte de att nätverksträffarna skapade en tillit till den egna skolans skolutveckling – man var varken sämre eller bättre än andra skolor som kämpade med liknande problem.

Det är tydligt att nätverksträffarna hade stor betydelse för de enskilda lärare som deltog. De kände sig stärkta i sina egna utvecklingssträvanden och inspirerades också av kollegor från andra skolor att pröva nya idéer. Men frågan är vilken betydelse nätverksträffarna hade för moderorganisationerna – hemskolorna?

Nätverket led brist på ett utvecklingsinriktat lärande där deltagarna använde sig av mer granskande och kritiska funktioner. På grund av bristande processfärdigheter föll man tillbaka på traditionen att förmedla tips och idéer utan att analysera dessa i syfte att undersöka på vilka sätt de kunde anpassas till olika typer av skolor och elevgrupper. Inte heller uppmärksammades kopplingsproblematiken så att man exempelvis på nätverksträffarna granskade varandras planer för att genomföra den interna spridningen på den egna skolan vid hemkonsten.

Erfarenheterna från Albatrossprojektet ger god vägledning för idéskolors arbete att organisera besök av arbetsgrupper från andra förskolor och skolor:

- Satsa på att utmana skolornas målsättning med sitt arbete genom ett betydligt idéinflöde där alternativa perspektiv lyfts fram
- Ställ frågor till den besökande arbetsgruppen både om hemskolans självförnyande förmåga och mångfaldsarbete
- Demonstrera goda processfärdigheter
- Berätta och visa såväl mångfaldsidéer som hur den interna spridningen har genomförts.

STRUKTUR FÖR ATT TA EMOT BESÖK

En uppenbar struktur när det gäller att organisera besök utgår från hur det uppträder tidsmässigt, det vill säga det finns ett Före besöket, ett Under när besöket sker, ett Efter besöket samt kan man tänka sig ett Vidare – när besöket avklingat, men eventuella följdverkningar inträffar.

Före besöket

Idéskolan behöver ha en bild av hur den professionella förskolan och skolan idealt sett skulle förbereda ett besök till deras skola. Den skolan skulle kartlägga den egna skolkulturen, eller redan äga en sådan kartläggning, så att de hade en uppfattning om sin självförnyande förmåga. Det skulle ge skolan en grund för att se huruvida målen för förbättringsarbetet ger anledning att också sätta mål som stärker arbetsprocessen, exempelvis kollegahandledningskompetens eller uppföljnings- och utvärderingskompetens. Den professionella skolan skulle också idealt kartlägga den aktuella förbättringsprocessen och bedöma vilken fas de befinner sig i och reda ut i vilket sammanhang besöket på idéskolan kommer in. Vidare kan man tänka sig att de gör upp en frågeguide för att göra klart vad de vill fördjupa sig i genom att ställa frågor till lärarna på idéskolan. Den professionella skolan skulle utforma frågor som fokuserar såväl hur idéskolan har utvecklat och omsatt särskilda pedagogiska och didaktiska idéer som hur arbetsprocessen bland de vuxna, barnen och ungdomarna på skolan har planerats och genomförts.

Före besöket kan det vara ett gott förslag att idéskolan ställer några frågor till den arbetsgrupp som ska komma för att få att just få en bild av vilken typ av förskola eller skola de representerar, vad det är de vill veta och i vilken fas av förbättringsarbetet de befinner sig i. Med denna information kan idéskolan lägga upp ett program som tar hänsyn till de behov och förutsättningar som råder på den besökande skolan.

Så kan exempelvis idéskolan, om det gäller en särboskola, lägga särskild tonvikt vid att fokusera förbättringsprocessen och hur det främjas av att sätta konkreta mål för att stärka den självförnyande förmågan. En skola med en särbokultur missar oftast detta eftersom normen på en sådan skola är att ett förbättringsarbete blir framgångsrikt om varje lärare gör det den ska på sin plats i organisationen. Detta brukar leda till att kollektiva granskande och förbättrande processer inte främjas. Idéskolan behöver förmodligen också välja några delar av sitt arbete att presentera – och inte berätta allt – som man tror kan vara lämpligt för den besökande arbetsgruppen att ta tag i vid hemkonsten.

Om det däremot är en professionell förskola eller skola torde idéskolan kunna lägga fram mer av sin egen process för den besökande skolan. I ett sådant läge är det möjligt för idéskolan att också få det egna arbetet belyst genom den återkoppling man får från den besökande arbetsgruppen. En sådan återkoppling sker förvisso också i det förra fallet med särboskolan genom de reaktioner idéskolan kan avläsa från arbetsgruppen. Men det är inte säkert att

det är lämpligt att man inleder en dialog om detta, då det kan kräva processfärdigheter som den besökande arbetsgruppen inte ännu känner sig trygg i.

Under besöket

Under själva besöket behöver det ges tid till samtal om och visning av verksamheten. I samtalen behöver båda parter få utrymme att berätta och ställa frågor, att få reagera på det som sägs och meddela sina reflektioner. Samtalet behöver i anpassad grad uppmärksamma såväl innehåll som process i mångfaldsarbetet. Ett besök kan inledas med att den besökande arbetsgruppen berättar om sitt mångfaldsarbete; vilka mål man har, hur man har planerat genomförandet, var man befinner sig, hur det har utfallit hittills, vad man behöver hjälp med, vad man förväntar sig av besöket på idéskolan.

Idéskolan lyssnar och kompletterar den bild de fick av skolan under förberedelsearbetet. Därefter ställer idéskolan frågor till arbetsgruppen för att räta ut eventuella frågetecken. De behöver också svara på de förväntningar som den besökande arbetsgruppen har uttryckt, huruvida de stämmer eller om man behöver reda ut det med varandra och eventuellt göra ändringar i programmet.

Här har en åtskillnad gjorts på det inledande samtalet, en del där den besökande arbetsgruppen berättar och en del där idéskolan ställer frågor. Alternativet är förstås att man slår samman berättandet och frågeställandet till ett samtal där dessa delar mer flyter ihop. Vitsen med att tydligt skilja på dem är att stödja ett processtänkande där man lär sig att skilja på olika samtalsdelar och hur dessa kan användas var för sig eller i kombination för att styra processen på olika sätt. Att skilja på delarna kan ha syftet att låta arbetsgruppen berätta med egna ord för att se vad de nämner och vad de utelämnar – just det kan ge idéskolan en god bild av vilken typ av förskola eller skola arbetsgruppen kommer ifrån. Om man avbryter berättandet med att ställa frågor blir det förmodligen svårare för idéskolan att avgöra vad som är uttryck för den egna respektive den besökande skolans kultur.

Om man på samma sätt skiljer ut de mindre delarna av samtalet kan det fortlöpa som nedan:

1. Idéskolan berättar om sitt mångfaldsarbete. Den besökande arbetsgruppen lyssnar och försöker skaffa sig en så klar bild av innehåll och process som möjligt.

2. Frågestund: Arbetsgruppen ställer frågor för att undersöka om det finns ytterligare information som kan vara till hjälp i arbetet på den egna skolan.
3. Idéskolan delger sina reflektioner kring den besökande skolans mångfaldsarbete.
4. Den besökande arbetsgruppen svarar med att berätta hur man reagerar på det och vad man har lärt sig av besöket.
5. Idéskolan berättar likaledes vad man har lärt sig om det egna förbättringsarbetet i samtalet med arbetsgruppen.

Visning av verksamheten kommer lämpligen in när idéskolan berättar om sitt mångfaldsarbete. Visningen kan innebära att se hur lokalerna är ordnade, hur dokumentation som exempelvis arbetsplaner är formulerade, hur läromedel är utformade och används etcetera. Det kan med fördel också innebära att arbetsgruppen deltar som observatörer under ett verksamhetspass eller en lektion.

Efter besöket

Efter besöket är det dags för idéskolan att sammanställa erfarenheterna. Hur fungerade den planering man hade gjort? Uppnåddes målen med besöket? Hur lyckades man hålla balansen mellan innehåll och process? Var innehållet i besöket avpassat till besökarna, var det ”för lite eller för mycket”?

Svaren på frågorna ger idéskolan anledning att fundera över såväl det egna mångfaldsarbetet som arbetet med att fungera som idéskola. Har man flera besök som väntar, kan det vara idé att dokumentera erfarenheterna från dessa och därefter göra en mer omfattande satsning på att sätta nya mål för såväl sitt mångfaldsarbete som sitt spridningsarbete.

Vidare...

De besök som idéskolan svarar för att arrangera, är bara en form bland flera som skolor kan samarbeta i. Samarbetet kan också ställa olika krav på det utbyte man ska ha av varandra och kräver olika arbetsinsatser. Den minst krävande insatsen är den där det till övervägande del handlar om en informationsförmedling, exempelvis när en representant för en idéskola ger en före- läsning om mångfaldsarbetet på en annan förskola eller skola. Det kan

passa bra på en skola som är professionell och väl känner till hur sådan information behöver efterbearbetas för att införlivas i det egna förbättringsarbetet. Den mest krävande arbetsinsatsen är den där skolorna går in i en granskande relation till varandra och genomför ett systematiskt uppföljningsarbete som redovisas i en rapport.

Olika samarbetsformer kan vara:

- Litteraturcirkel
- Lärande samtal
- Kollegahandledning
- Learning Study
- Kamratutvärdering
- Projekt
- Konferens

Representanter för flera skolor kan träffas i *litteraturcirklar* för att diskutera litteratur man har läst. Det kan utgöra en rätt så enkel samarbetsform där man kan bestämma sig för att fritt diskutera olika infallsvinklar på det lästa. En variant kan vara att någon i gruppen tar på sig ansvaret att förbereda ett antal frågeställningar.

En annan variant *Lärande samtal* som kan handla om att var och en får till uppgift att belysa det lästa med ett konkret exempel från den egna verksamheten.

Kollegahandledning kan se ut på olika sätt, men utgångspunkten är att göra den ”praktiska yrkesteorin” synlig. Det görs genom välstrukturerade samtal som oftast tar sin utgångspunkt i en fallbeskrivning av exempelvis ett verksamhetspass eller en lektion.

Learning Study kan liknas vid en kollegahandledning men här ersätts fallbeskrivningen av en demonstration där de övriga i gruppen deltar som observatörer.

Kamratutvärdering kräver den rejäla arbetsinsats som beskrevs ovan i form av en uppföljningsstudie.

Lika fordrande är det förmodligen att med en annan förskola eller skola starta ett *projekt* och driva ett förbättringsarbete tillsammans.

En *konferens* kan innehålla många olika delar, men traditionellt handlar det om att sprida många idéer och förbättringsarbeten genom parallella seminarier, presentationer eller föreläsningar. För arrangörerna innebär det mycket arbete. Av deltagarna däremot krävs det en rätt så måttlig insats och ger rika möjligheter till kontaktskapande och informationsinhämtning.

- FÖRSKOLAN HOPPREPET, UPPLANDS VÄSBY –
- IDÉSKOLA FÖR MÅNGFALD, 2004–2007

-
- Förskolan Hopprepet i Upplands Väsby har arbetat fram en
- gemensam värdegrund som är väl förankrad i personalgrup-
- pen. I förskolan lyfter man fram det mångkulturella i vardagen
- och väver in det i den svenska kulturen.

FOTO: MIRJANA ANDREJIC

– Vi vill att alla barn och föräldrar ska känna stolthet över sin egen kultur och respekt för andra kulturer. Vi välkomnar alla föräldrar och ser dem som en resurs, säger Helena Nurminen och Solveig Sjöqvist som arbetar på skolan.

När Hopprepets ska ta emot ett studiebesök bestämmer man vilka som ska ta emot, och vad som skall förmedlas, beroende på vilka som kommer. En del besök har varit på dagtid, andra på kvällstid.

– Ibland har en medarbetare tagit emot, ofta två. Första gången tog hela personalgruppen emot. Vid det studiebesöket fick alla en upplevelse av det mångkulturella i och med att all personal på Hopprepets tog med nåt ätbart från sin kultur och bjöd besökarna på. Studiebesöket avslutades med orientalsk dans. Det blev som ett startskott för våra studiebesök, berättar Helena och Solveig.

Berätta hur det brukar gå till under en dag när ni tar emot ett besök?

– Ju fler studiebesök vi har haft, desto mer erfarenhet har vi fått, det har blivit enklare att ta emot besök. Vi brukar börja med ett samtal i personalrummet för att få veta vad besökarna vill veta, vad vill de se, hur har de hört talas om oss? Ibland bjuder vi på kaffe och smörgås. Efter det går vi runt mellan de olika avdelningarna och visar vårt arbete.

– Vi har en speciell vägg som berättar och visar upp idéskolearbetet. Där

visar vi en karta över idéskolorna i Sverige 2004. Vi har tidningsurklipp från politikerbesök till exempel biståndsminister Carin Jämtins besök i september 2006. Vi visar bild från Utbildningsradions tv-inspelning och från en intervju med Radio Stockholm. Där berättar vi också om de studiebesök som Hopprepet har fått göra t ex på Rosengård i Malmö. Vi visar dessutom lite olika exempel på hur vi bjudit in föräldrar i verksamheten och hur de har deltagit i arbetet.

Hopprepet har också ett väl utvecklat samarbete med barnens föräldrar. Man har bjudit in föräldrar och låtit dem berätta om sina hemländer. Föräldrarna har också i hemmet läst böcker med barnen på sitt modersmål. Man har även haft möjlighet att ha språkgrupper; finska, arabiska, spanska, turkiska, serbiska och persiska eftersom dessa språk är representerade i personalgruppen.

– Vi har fått positiv utveckling av våra föräldramöten, nästan alla föräldrar kommer sen vi ändrat mötesform till ”drop in” kaffe och soppkväll där vi ordnar barntillsyn. Vi har en speciell utställningsskärm som visar vårt arbete kopplat till Lpfö 98. Vi har gjort en idéskolepärm där våra goda exempel visas på ett tydligt sätt. Vi har tänkt igenom vad det är vi vill visa och det underlättar för alla att ta emot studiebesök, Helena och Solveig.

Har ni förändrat ert sätt att genomföra besöken och i så fall hur?

– När vi blev en idéförskola var allt så nytt och vi visste inte hur vi skulle få hit studiebesök. Första året var arbetsamt på flera olika sätt. Vi kände oss små och obetydliga. Vi blev ifrågasatta om vi verkligen kunde vara med i detta projekt. Vad hade vi för teoretisk grund att stå på frågade vi oss? Vi hade haft en digitalkamera oupppackad i ett förråd i två år. Helt plötsligt blev vi tvungna att ta fram den och lära oss använda den. Vi blev dessutom tvungna att lära oss datatekniken, vilket var helt nytt för de flesta av oss. Vi bjöd hit våra grannförskolor och började träna oss på att ta emot studiebesök. De blev inspirerade och var väldigt nöjda. Tiden gick och besöken ökade. En del hade läst om oss på Myndigheten för skolutvecklings hemsida, en del fick vetskap om oss genom våra rektorer. Vi fick ett flertal politikerbesök och två olika rektorsgrupper från Mellansverige. Vi har haft studenter från lärarutbildningen på besök och föreläsare från en Internationell konferens i Upplands Väsby.

Har besöken lett till vidare kontakter med skolor?

– Vi har startat ett samarbete med Hasselskolan som tillhör vår enhet, de var här på studiebesök och vi lade grunden för ett fortsatt arbete. Tillsammans har åtta stycken av enhetens medarbetare gått en kompetensutveckling anordnad av Mittuniversitetet med inriktning på flerspråkiga barns språkutveckling. Hopprevet ska också fungera som ett nav i ett lokalt nätverk och ska utveckla ett samarbete med förskolan Ringblomman och Bromsboda i Runbyenheten som är belägna i områden där enspråkigheten dominerar. Samarbetet kommer att fungera under två år och skapa lärande möten.

Vad har besöken betytt för den egna skolans utveckling?

– Vi har byggt vårt arbete på Lpfö98 och ändå har vi känt oss osäkra om vi har tänkt rätt.

Genom alla möten med besökare och det gensvar som vi har fått har vi hittat ett fungerande arbetssätt och samtidigt vuxit i vår yrkesroll. Hopprevet har höjt sin egen status både i våra ögon och i andras. All personal känner stolthet över vår förskola, alla har förstått sin egen roll och hur viktigt vårt uppdrag är. Vi har haft stort stöd av våra rektorer som har hjälpt oss att lyfta fram vårt arbete i olika sammanhang. De har dessutom deltagit på våra möten med Myndigheten för skolutveckling och varit med på kompetensutbildning. Det har varit oerhört betydelsefullt för oss, avslutar Helena Nurminen och Solveig Sjöqvist.

LÄRDOMAR FRÅN IDÉSKOLORNA

Idéskolornas viktigaste erfarenheter visar sig vara vikten av att förankra arbetet på den egna förskolan eller skolan och att få en struktur på skolbesöken.

Förankringsarbete på den egna skolan

Förankringsarbetet handlar om att få så många som möjligt engagerade i arbetet med idéskola. Det gäller att ”hålla diskussionerna igång på alla nivåer”, uttrycker en förskola. All nivåer betyder i det här fallet olika grupper eller mötesforum på skolan som exempelvis arbetslaget, arbetsplatsträffar, utvecklingsgrupp, studiedagar, husmöten.

Ett sätt att hålla igång diskussionen har varit att låta idéskoleprojektet vara ”stående punkt” i de olika grupperna och ges ett utrymme på exempelvis femton minuter på arbetslagets och ledningsgruppens möten varje vecka.

På dessa möten kan olika aktiviteter genomföras för att informera om projektet. Några skolor berättar att de har kompletterat de informerande tillfällena med mer ”arbetande” som att läsa litteratur och hålla litteraturseminarium.

Förankra arbetet genom

- att berätta om projektet i flera grupper och mötessammanhang som
 - arbetslag
 - ledningsgrupp
 - utvecklingsgrupp
 - arbetsplatsträffar
- att ha kontinuerlig uppföljning av arbetet genom ha en stående punkt för projektet vid dessa gruppers möten.
- Att studera litteratur gruppvis och samtala om litteraturen kring rubrikerna
 - Vad är författarens budskap?
 - Vad utmanar mina för givet tagna föreställningar?
 - Vad bekräftar det jag redan visste?

- Vad talar emot det jag visste?
- Vilka praktiska idéer väcker boken?

För att planera, genomföra och följa upp dessa aktiviteter har skolorna på olika sätt en utvecklingsorganisation. I en del fall har man förlagt ansvaret för arbetet på en redan existerande grupp, exempelvis utvecklingsgruppen. I andra fall har man tillsatt en styrgrupp för projektet. De utvecklingsgrupper som skolorna har, bygger ofta på ett representationssystem där varje deltagare i utvecklingsgruppen representerar ett arbetslag. En skola berättar att man har en utvecklingsorganisation där all personal ingår i någon grupp så som verksamhetsgrupp, kvalitetsgrupp, idé- och mångfaldsgrupp, kultur- och traditionsgrupp. I styrgruppen kan det finnas en liknande organisation kombinerat med att också rektor och specialpedagog ingår. Flera skolor betonar vikten av att rektor deltar.

En del skolor uppger att syftet med en sådan här grupp är att sprida information, driva på skolutveckling samt skapa delaktighet. I en del fall förtydligar man också kommunikationen och dokumentationen i gruppen genom att berätta hur mötet protokollförs eller dokumenteras, hur det sätts in i idéskolepärmar eller sätts upp på anslagstavla – eller läggs ut på intranätet under en särskild ikon.

Någon styrgrupp har fokuserat sitt arbete ytterligare genom att uppmärksamma kritiska situationer i arbetet genom att sätta upp dem som stående punkter, exempelvis kopplingen mellan projektgruppen och ledningsgruppen. Därigenom har man säkrat att en kontinuerlig uppföljning sker av kända svårigheter i ett sådant här arbete. Ett annat sätt att fokusera arbetet har inneburit att avsätta rejält med sammanhängande tid för arbetet. Från en skola berättas att man för sina olika ansvarsgrupper har avsatt en heldag varannan månad.

- Fördela ansvaret för arbetet till en styrgrupp eller en redan existerande grupp i skolans utvecklingsorganisation.
- Förbättra uppföljningen i gruppen genom att återkommande fokusera kända svårigheter som
 - koppling mellan projektgrupp och ledningsgrupp
 - koppling mellan projektdeltagare och övriga deltagare

- Tydliggör kommunikationen genom att föra protokoll eller minnesanteckningar över gruppens möten.
- Sprid gruppens arbete genom att
- tydliggöra representanternas återkopplingsuppgift till ”hemmagruppen”
- anslå minnesanteckningar i pärm, på anslagstavla eller på intranätet.

Skolbesöken – lärmöten!

Den struktur som presenterades för att ta emot besökande skolor (se sid 8) har fungerat mycket bra enligt skolorna. Strukturen som främst var avsedd att göra det bättre för besökarna visade sig också betyda mycket för idéskolans lärande om den egna verksamheten. För att ta emot besök har idéskolan behövt sätta ord på den egna verksamheten och därigenom börjat fundera över varför de har valt vissa strategier eller modeller framför andra. Lärarna på en skola berättar att de använder den skriftliga återkopplingen från de besökande skolorna i den egna självvärderingen av verksamheten.

För en del skolor har känslan av att vara utvald till projektet varit den dominerande, vilket har inneburit en tydlig skjuts i arbetet. På andra skolor har det inledande arbetet i stället utmärkts av press och osäkerhet, som reportaget från förskolan Hopprepet visar. Det har ändå lett till att man tagit tag i saker och gradvis vunnit en säkerhet i att ta emot besök.

För en skola blev det så uppenbart att skolbesöken också innebar ett lärtillfälle för dem själva att de i stället för att bjuda in till studiebesök bjuder in till ”lärmöten”. Dessa lärmöten utmärks just av att det handlar om att både ta och ge, att båda parter har något att lära av varandra. Så här beskriver Adolfsbergsskolan i Örebro hur de ordnar sina besök:

1. Vi bjuder in till ”lärmöten” i stället för studiebesök.
2. Vi informerar oss om besökande skolors skolkulturer och tar reda på vad de vill ha ut av besöket hos oss.
3. Vi gör upp en dagordning för besöket, som besökarna får ta del av och godkänna.
4. Vi inleder träffarna med en presentations- och samtalsstund, där de besökande ytterligare får klargöra vad de vill få ut av besöket.

5. Vi presenterar vår verksamhet i ord och bild.
6. Vi gör verksamhetsbesök.
7. Vi återsamlas för att utbyta tankar. Här får vi möjlighet att lära!

KOMPETENSUTVECKLING OCH HANDLEDNING

Att verka som idéskola kan vara utmanande för en förskola eller skola, och det kan ställa stora krav på dem som ska vara aktiva i ledningen av arbetet. Särskilt gäller det om kulturen på skolan främjar den enskildes professionella friutrymme på bekostnad av gemensamma åtaganden. Förutom att ordna en tydlig utvecklingsorganisation och fördela ansvaret för ledningen av arbetet kan man behöva göra särskilda kompetensutvecklingsinsatser kring

- mångfaldsproblematik
- uppföljning och utvärdering
- grupprocesser och arbetslag
- samtalsformer och samtalsmetodik
- skolkultur och förbättringsarbete.

En sådan här kompetensutveckling tar sikte på att orientera om kunskapsläget. Deltagarna får kännedom om vad som redan är utvecklat när det gäller områdena ovan och vad de, rätt omgående, kan börja tillämpa.

Kompetensutveckling ordnas många gånger som punktvisa insatser, som kurser. Mer sällan ordnas de som en kontinuerlig process som är kopplad till deltagarnas verksamhet. I sådana fall kan det vara värdefullt med en extern handledare som vid ett antal tillfällen besöker skolan för att ge återkoppling på skolans arbete över tid – hur det har initierats och hur man arbetar med att få det att hända i praktiken.

- PILEVALLSKOLAN, TRELLEBORG
- – IDÉSKOLA FÖR MÅNGFALD, 2004–2007

-
- Pilevallskolan är en mångkulturell skola i östra Trelleborg för barn och elever från förskola till årskurs 6. Skolan har drygt 300 elever och två tredjedelar av dem har annat modersmål än svenska. Pilevallskolan blev en idéskola 2004 och fortfarande tar de emot besök.
-

– När vi förbereder ett besök brukar vi ha ett par vändor telefonsamtal eller mailkontakt med besökande för att höra efter om allt praktiskt som önskas men också om vad de vill lära, på vilket sätt och hur vi kan göra ett på alla sätt så bra studiebesök som möjligt för dem, berättar skolans rektor Stina Hansson och fortsätter:

– Vi brukar också lägga till att vi ser besöken som en möjlighet för oss att lära oss nytt och därför föredrar vi om det finns tid för utbyte och en presentation av vad de kommer från, sysslar med och så vidare.

Vad tycker du syftet med besöken är?

– De första besöken var lite ”stappliga” och den konferensen som handlade just om studiebesöken var ovärderlig. Syftet med studiebesöken är både ”aha-upplevelser” och tips, men vi försöker hela tiden lyfta fram att vi kan vara bollplank åt varandra och fortsätta dialogen i någon form.

Vad gick som planerat, vad gjorde det inte?

– Vi har nog gjort de mesta som vi tänkt men ofta har vi insett att vi är tidsoptimister. Det är lätt att man utgår från den förförståelse man själv har när man planerar tidsanvändningen under ett studiebesök. Hellre färre områden att prata om och flera besök från samma ställe än en ”raketföreläsning”.

Har ni förändrat ert sätt att förbereda er?

– I början behövdes det mer tid. Nu är vi inkörda, har färdiga OH- och PowerPoint-presentationer för olika typer av studiebesök. Vi kan varandras roller och alla är mer inställda på att vi tar emot besök.

Hur går ett studiebesök till?

– Vi brukar börja med god frukost på rektors rum. Rektor är alltid med. Där brukar vi än en gång fråga gruppen efter vilka förväntningar de har på dagen. Ibland är det inte den som bokat som är med. Först brukar vi ha en presentation av var de är. En kort bildvisning av hur skolan ser ut, vilka som går hos oss, hur vi ser på vår verksamhet och vad det är för olika pedagogiskt intressanta saker vi har utöver det som finns till exempel på idéskolornas webbplats. Det ger en helhetsbild och gör att man kan sätta det man är där att titta på i ett sammanhang.

– Därefter går vi in på det huvudsakliga område som man är där för. Då kommer inslag av till exempel rundvandring, besök på andra ställen med mera.

– När dagen drar sig mot sitt slut avslutar vi med frågestund där de som inledde besöket och de som varit med under hela dagen är samlade. Vi avslutar med att se så förväntningarna är uppfyllda och försöker också få en första spontan feedback på dagen.

Har ni förändrat ert sätt att genomföra besöken sedan starten?

– Vi förändrar hela tiden. Från början talade de olika ”projekten” var och en för sig. Nu kan alla prata om allt, vilket ger större flexibilitet i besöken. Vi har också tagit med en ”vanlig” lärare, en högre chef med flera då vi ändå haft gäster för att få infospridning i den egna verksamheten eller kommunen.

Har besöken lett till vidare kontakter?

– Ja, vi har haft några ganska långa kontakter som har börjat med att jag föreläste för kommunförbundet.

Vad har besöken betytt för skolans utveckling?

– Mycket mer än vad man kan tro. Man märker inte det så lätt i vardagen, men jag har märkt att vi blivit oerhört samstämmiga i den aktiva gruppen och i ledningsgruppen när vi väl utsätts för provningar till exempel i form av fördomar, i frågor om integration, rasism med mera.

Vad kan du ge för råd till andra idéskolor?

– Involvera lite fler på skolan till gänget av ”eldsjälar”. Se till att all personal och alla barn vet att ”idag har vi gäster”. Skaffa ett bra frågebatteri att skicka till dem som kontakter er så ni får veta allt ni behöver för att kunna göra en bra planering. Sällas i det ni vill hinna med.

– Glöm inte att bilda opinion, sprida er kunskap i den egna organisationen. Ta med gäster som ovan. Ett bra studiebesök var när vi fick en halvdag med hela kommunens lärarstuderande. Då fick vi spridning in i alla verksamheter i kommunen, avslutar Stina Hansson.

Förslag på litteratur

OM SKOLKULTURER OCH SKOLORS SJÄLVFÖRNYANDE FÖRMÅGA.

Blossing, U. (2003). *Skolförbättring i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. (2003). *Att granska och förbättra kvalitet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

OM ATT FÖRA OLIKA TYPER AV SAMTAL.

Hägg, K., & Kuoppa, S. M. (1997). *Professionell vägledning – med samtal som redskap*. Lund: Studentlitteratur.

Lauvås, P., Hofgaard Lycke, K., & Handal, G. (1997). *Kollegahandledning i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

OM NÄTVERK MELLAN SKOLOR.

Björn, C., Ekman Philips, M., & Svensson, L. (Eds.). (2002). *Organisera för utveckling och lärande. Om skolprojekt i nätverksform*. Lund: Studentlitteratur.

KAMRATUTVÄRDERING

Ekholm, M. (1998). *Kamratutvärdering mellan skolor* (No. 13). Stockholm: Stiftelsen Trygghetsfonder för kommuner och landsting.

LEARNING STUDY

Holmqvist, M. (2006). *Lärande i skolan: learning study som skolutvecklingsmodell*. Lund: Studentlitteratur.

IDÉSKOLOR FÖR MÅNGFALD: SKOLFORM, LÄN OCH STARTÅR

Skola	Skolform	Län	Startår			
			2004	2005	2006	2007
Backsippans förskola, Sunnadal, Karlskrona	Förskola	Blekinge	X			
Sunnadalsskolan, Karlskrona	F-9	Blekinge	X			
Lilla Sätterskolan, Gävle	F-9	Gävleborg	X			
Sättersgårdens förskola, Gävle	Förskola	Gävleborg		X		
Sandvikens gymnasieskola, Sandviken	Gymnasiesk.	Gävleborg			X	
Apladalens förskolor, Värnamo	Förskola	Jönköping			X	
Förskolan Snövit, Nässjö	Förskola	Jönköping				X
Gullvivans förskolor, Gislaved	Förskola	Jönköping				X
Stensåkra förskola, Vetlanda	Förskola	Jönköping		X		
Oxhagsskolan, Kalmar	F-6	Kalmar			X	
Alvesta gymnasium, Alvesta	Gymnasiesk.	Kronoberg		X		
Arabyskolan, Växjö	7-9	Kronoberg				X
Gamlegårdens förskola, Kristianstad	Förskola	Skåne	X			
Kastanjens förskola SDF, Malmö	Förskola	Skåne	X			
Kvartersskolan Juno, Landskrona	Förskola	Skåne	X			
Pilekvistens förskola, Trelleborg	Förskola	Skåne			X	
Pilevallsskolan, Trelleborg	F-6	Skåne	X			
Rosengårdsskolan, Malmö	F-9	Skåne	X			
Solrosens förskola, Malmö	Förskola	Skåne		X		
Söderskolan, Helsingborg	F-3	Skåne			X	
Al Azharskolan, Stockholm	F-9	Stockholm				X
Annerstaskolan, Huddinge	F-9	Stockholm	X			
Borgskolan, Botkyrka	F-9	Stockholm	X			
Europaenhetens förskola, Rinkeby, Stockholm	Förskola	Stockholm		X		
Fittjaskolan, Botkyrka	F-9	Stockholm				X
Fryshusets gymnasium, Stockholm	Gymnasiesk.	Stockholm				X
Förskolorna Flemingsberg/Grantorp, Huddinge	Förskola	Stockholm		X		
Gamlebyplans förskola, Rinkeby, Stockholm	Förskola	Stockholm		X		
Hjulsta skolor, Stockholm	F-9	Stockholm	X			
Hopprepets förskola, Upplands Väsby	Förskola	Stockholm	X			
Internationella skolan, Nacka	F-9	Stockholm	X			
Mottagningsförskolan, Sollentuna	Förskola	Stockholm				X
Rågens förskolor, Rågsved, Stockholm	Förskola	Stockholm			X	
Snösätterskolan, Stockholm	F-6	Stockholm			X	
Treklövers förskoleenhet, Stockholm	Förskola	Stockholm				X
Tumba gymnasium, Xenter, Botkyrka	Gymnasiesk.	Stockholm				X
Valtaskolan, Sigtuna	4-9	Stockholm			X	
Vårbackaskolan, Huddinge	F-5	Stockholm			X	
Mångkulturella enheten, Eskilstuna	Gymnasiesk.	Södermanland		X		
Nyhems Barn- o ungdomsområde, Katrineholm	F-9	Södermanland	X			
Skiftingehus skola. Eskilstuna	1-9	Södermanland		X		
Årtaskolan, Eskilstuna	F-6	Södermanland		X		
Flogsta förskola, Uppsala	Förskola	Uppsala			X	
Gottsundaskolan, Uppsala	F-9	Uppsala			X	
Kvarngårdesskolan, Uppsala	F-9 (10)	Uppsala				X
Lundellska skolan, Uppsala	Gymnasiesk.	Uppsala		X		
Romberga o Lärtingens förskolor, Enköping	Förskola	Uppsala	X			
Stenhällens förskola, Uppsala	Förskola	Uppsala				X
Kronoparksskolan, Karlstad	F-5	Värmland	X			
Johan Skyttes förskola och skola, Lycksele	F-9	Västerbotten	X			

Skola	Skolform	Län	Startår			
			2004	2005	2006	2007
Vretens förskola, Sundsvall	Förskola	Västernorrland			X	
Området Bäckby-Skälby, Västerås	F-9	Västmanland	X			
Centralskolan, Falköping	F-9	V:a Götaland		X		
Förskolorna på Dimvädersgatan, Göteborg	Förskola	V:a Götaland		X		
Hjällboskolan, Göteborg	6-9	V:a Götaland				X
Horsbyskolan, Herrljunga	F-6	V:a Götaland			X	
Internationella skolan Gårdsten, Göteborg	1-9	V:a Götaland	X			
Landamäreskolan, Göteborg	F-6	V:a Götaland			X	
Ryds skolan, Skövde	F-9	V:a Götaland	X			
Silviagårdens förskola, Borås	Förskola	V:a Götaland			X	
Tångens skolan, Göteborg	F-5	V:a Götaland				X
Adolfsbergsskolan, Örebro	F-9	Örebro		X		
Kattungens förskola, Örebro	Förskola	Örebro		X		
Sveaskolan, Örebro	F-6	Örebro		X		
Birgittaskolan, Linköping	Gymnasiesk.	Östergötland				X
Folkparksskolan, Norrköping	F-5	Östergötland			X	
Klockaretorpsskolan, Norrköping	F-6	Östergötland		X		
Navestadsskolan, Norrköping	4-9	Östergötland		X		
Victoriaskolan, Norrköping	6-9	Östergötland		X		
Önskestjärnans förskola, Norrköping	Förskola	Östergötland		X		
Summa			20	20	16	14